

## Теоретичні підходи до визначення фінансового забезпечення перевезень громадським транспортом

(Представлено: д.е.н., проф. Ткаченко Н.В.)

Удосконалено теоретичні підходи у визначенні фінансового забезпечення перевезень громадським транспортом на регіональному рівні. Автором узагальнено поняття «фінансове забезпечення» та визначено головну відмінність від терміну «фінансування». Проведено систематизацію ключових відмінностей фінансового забезпечення транспортного підприємства від інших суб'єктів господарювання економічної галузі на загальнодержавному та регіональному рівнях. Проаналізовано недоліки та переваги джерел фінансового забезпечення.

Метою є дослідження теоретичних підходів у визначенні фінансового забезпечення перевезень громадським транспортом на регіональному рівні.

Перспективи подальших наукових досліджень полягають у потребі визначення нових наукових підходів і методик щодо обґрунтування та деталізації поняття «фінансове забезпечення перевезень громадським транспортом». Практичне застосування дослідження необхідно сформулювати у деталізованому аналізі потоків грошових надходжень у системі «держава – регіональна влада – суб'єкт господарювання».

Фінансовому забезпеченню перевезень громадським транспортом на регіональному рівні приділено не достатньо уваги в наукових дослідженнях у межах країни. Такий факт підтверджує необхідність у глибокому аналізі транспортної галузі в цілому.

**Ключові слова:** фінансове забезпечення; перевезення; транспорт; фінансування; суб'єкт господарювання.

**Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями.** В умовах економічної нестабільності найбільш вразливими є галузі, фінансування яких здійснюється за рахунок державних коштів. Транспортна інфраструктура – пріоритетний напрямок розвитку країни, що забезпечує стабільне функціонування і розвиток системоутворюючих галузей економіки. Ефективний розвиток транспортної інфраструктури стимулює соціально-економічний розвиток та створює позитивний імідж регіону.

Організація функціонування фінансового забезпечення перевезень громадським транспортом регулюється Законом України «Про транспорт» від 10 листопада 2004 року, Законом України «Про автомобільний транспорт» від 5 квітня 2001 року, Постановою № 176 Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту» від 18 лютого 1997 року.

Згідно з Законом України «Про транспорт» транспорт є однією з найважливіших галузей суспільного виробництва і покликаний задовольняти потреби населення та суспільного виробництва у перевезеннях. Розвиток і вдосконалення транспорту здійснюється відповідно до державних цільових програм, з урахуванням його пріоритету та на основі досягнень науково-технічного прогресу, і забезпечується державою [7].

Фінансове забезпечення та механізм суб'єктів господарювання транспортної інфраструктури має ряд особливостей. У зв'язку з цим, фінансове забезпечення перевезень громадським транспортом потребує ретельного аналізу всіх складових у теоретичній та практичній фінансовій площинах.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Теоретичним засадам фінансового забезпечення присвячена значна кількість наукових робіт фінансового та економічного спрямування. Вітчизняні науковці-економісти також приділили увагу сутності фінансового забезпечення, зокрема: В.Оспішев, А.Поддєрьогін, В.Опарін, Г.Погріщук, С.Юрій, Ю.В. Федосов, О.Терещенко, О.Василик, Ю.Жукова, В.Венгер, В.Величко, Ю.Слободяник, О.Кириленко, Н.Кравчук та ін.

Дослідженнями розвитку транспортної системи та перевезень громадським транспортом на регіональному рівні займалися такі науковці, як В.Костецький, П.Яновський, Л.Зайончик, Яцківський, Л.Пашенко, В.Развадовський та ін.

Проаналізувавши підходи, узагальнені на рисунку 1, можна зробити такий висновок. Перша найчисленніша група авторів схиляється до думки, що фінансове забезпечення – це основний метод фінансового впливу на соціально-економічний розвиток, який регулюється на основі відповідної системи функціонування, що може здійснюватися у трьох формах: самофінансування, кредитування, зовнішнє фінансування. На мою думку, це визначення є досить конкретизованим, адже поняття визначає ключові аспекти та форми фінансового забезпечення.



Довідка: \* складено за [9, 15, 4, 11, 1, 2, 12, 10]

Рис.1. Тракткування фінансового забезпечення в економічній літературі

Друга група дослідників у своїх наукових працях трактує фінансове забезпечення як формування цільових грошових фондів суб'єктів господарювання у достатньому розмірі та їх ефективне використання. Науковці зосередили увагу на ефективному використанні сформованих грошових ресурсів. Вважаю таке твердження досить суперечливим, адже ефективність визначається після отримання результатів. Також автори не визначають шляхи використання сформованих грошових ресурсів.

Серед зазначених трактувань фінансового забезпечення вирізняється думка О.Василика, яку він формулює як визначену законодавством сукупність заходів, спрямованих на створення фінансової бази для досягнення певних цілей [2]. Таке тлумачення акцентує увагу на цільовому призначенні фінансової бази, а не лише на самій базі. Це трактування є неоднозначним, тому що створення фінансової бази це лише один із елементів фінансового механізму підприємства для сталого фінансового забезпечення.

Найширше розкриває зміст поняття «фінансове забезпечення» Г.Погріщук. Автор вважає, що «при визначенні фінансового забезпечення доцільно врахувати такі складові, як: мета, завдання, функції, методи, джерела, обсяги фінансових ресурсів, а також діяльність як держави, так і суб'єктів господарювання, що пов'язана із мобілізацією і використанням цих ресурсів» [12]. Таке визначення деталізує диверсифікований зміст наукової категорії «фінансове забезпечення» та надає можливість використовувати його на різних рівнях наукового пізнання.

Проведене вивчення економічної літератури показало, що фінансове забезпечення має значне поле для подальших досліджень та їх реалізації безпосередньо в межах перевезень громадським транспортом (або суб'єктів господарювання).

На основі аналізу термінології провідних фахівців із фінансів визначено, що фінансове забезпечення – це механізм взаємодії методів і форм фінансування суб'єктів господарювання, що визначають сталий соціально-економічний розвиток підприємства. Проаналізувавши фінансово-економічну літературу, визначено, що поняття «фінансове забезпечення» є різновекторним.

Важливою теоретичною проблемою розкриття економічного змісту фінансового забезпечення є те, що в багатьох наукових дослідженнях його ототожнюють із «фінансуванням». На мій погляд, така думка є помилковою.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика понять «фінансове забезпечення» та «фінансування»

Порівняльна ознака	Фінансове забезпечення	Фінансування
1. Зміст поняття	основний метод фінансового впливу на соціально-економічний розвиток, що регулюється на основі відповідної системи функціонування, яка може здійснюватися у трьох формах: самофінансування, кредитування, зовнішнє фінансування.	забезпечення фінансовими ресурсами економіки держави, соціальних потреб і програм, виробництва продукції, науково-технічних досліджень, будівництва й переобладнання підприємств, а також утримання бюджетних організацій тощо.
2. Широта поняття	Ширше за поняття «фінансування»	Вужче за поняття «фінансове забезпечення»
3. Джерела реалізації	– самофінансування; – кредитування; – зовнішнє фінансування.	– власні грошові накопичення підприємств; – кошти державного бюджету.

Довідка: \*узагальнено автором на підставі [1, 5]

Сучасний розвиток технологій та ринкові перетворення вимагають нових підходів у визначенні теоретичної сутності фінансового забезпечення та практичного його застосування в діяльності усіх видів суб'єктів господарювання. За таких обставин варто зауважити значущість у визначенні сутності фінансового забезпечення перевезень громадського транспорту та вважати актуальним наукове дослідження за цією тематикою.

Фінансове забезпечення перевезень громадського транспорту – це систематизований процес взаємодії багатоскладових фінансових елементів між суб'єктами господарювання та апаратом державного управління і контролю на різногалузевих рівнях.

Дослідженню джерел фінансового забезпечення та їх систематизації приділив значну увагу О.Терещенко. В таблиці 2 наведено основні джерела фінансового забезпечення суб'єктів господарювання.

Таблиця 2

Джерела фінансового забезпечення суб'єктів господарювання

Джерело фінансового забезпечення	Зміст
Самофінансування	Ефективне використання власних коштів у процесі господарської діяльності та отримання такого прибутку, який після сплати податкових платежів і зборів, покриття видатків і витрат надасть змогу забезпечити потреби на розширене відтворення. Власний капітал є основою для самофінансування і залежить він від форми власності, та може бути приватний, пайовий, акціонерний
Кредитування	Кредитування – надання кредитів суб'єктам господарювання для їх потреб на умовах платності, терміновості та поворотності. При цьому, кредитування виконує важливу функцію – стимулювання господарської діяльності
Державна підтримка	Бюджетне фінансування, як форма фінансового забезпечення полягає, у виділенні державних коштів на безповоротній і безоплатній основі. Основним видом державного фінансування є бюджетні асигнування тих неприбуткових сфер діяльності, що потребують такого фінансування

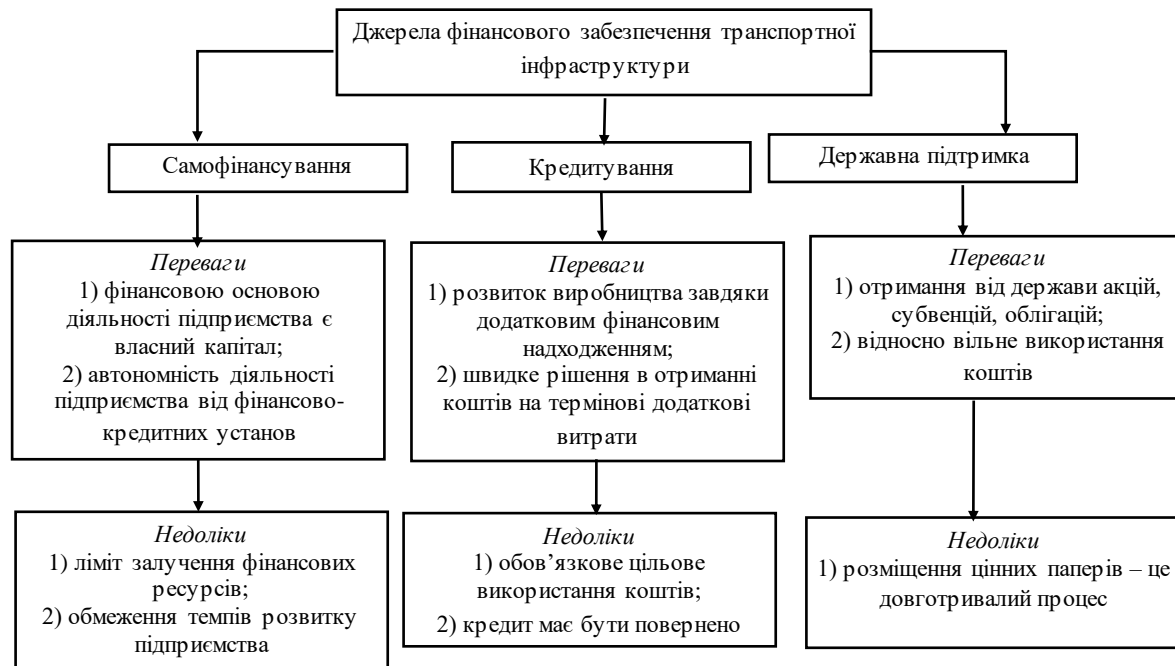
Довідка: \*узагальнено автором на підставі [14]

На рисунку 2 наведено характеристику таких джерел фінансового забезпечення, як самофінансування, кредитування та державна підтримка. Визначено переваги та недоліки того чи іншого джерела фінансового забезпечення, що мають безпосередній вплив як на розвиток суб'єктів господарювання, так і на соціально-економічний розвиток держави в цілому.

Реалізація позитивних зрушень в економіці України потребує значних змін у теоретичних і практичних підходах, що стимулюватимуть ефективне фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання.

Значна кількість науковців зосередила увагу на вивченні фінансового забезпечення перевезень громадським транспортом на загальнодержавному рівні, не зосереджуючись на проблематиці регіонального рівня. Зокрема, питання на загальнодержавному рівні вивчали Ю.Слободяник, Л.Докіль, А.Редзюк, В.Штанов, О.Єдін.

Головними завданнями влади на регіональному рівні є вдосконалення стратегії державного регулювання транспортної системи. Зокрема, забезпечення сприятливих умов для успішної реалізації фінансових надходжень у системі «держава – регіональна влада – суб'єкт господарювання».



Довідка: \*складено автором

Рис. 2. Головні переваги та недоліки джерел фінансового забезпечення транспортної інфраструктури

Одним із найбільш динамічних та мобільних сегментів транспортної галузі є автомобільні перевезення пасажирів. Фінансові відносини у системі «транспортне підприємство – держава», на мою думку, мають позитивну динаміку розвитку. Підтвердженням цього тезису є згадана взаємодія державного апарату управління та Обласної державної адміністрації із Міською радою, що є проміжними регулюючими органами у наданні послуг перевезення пасажирів. Фінансове забезпечення підприємств транспортної галузі має певні відмінності від інших галузей України.

По-перше, пасажирський автотранспорт загального користування залишається єдиною галуззю економіки держави, в якій лише частково діє основний принцип ринкової економіки – вартість товару (послуг) має бути сплачена споживачем виробнику [13]. Підприємства, що забезпечують перевезення громадським транспортом груп громадян за пільговими тарифами, отримують від держави субвенції, що компенсуються із державного бюджету.

По-друге, у структурі витрат транспортного підприємства відсутні витрати на безпосереднє виробництво продукції або сировини. Результатом діяльності суб'єкта господарювання є процес надання послуги перевезення пасажирів у межах визначеного та затвердженого маршруту.

По-третє, ринок транспортної галузі містить у собі підприємства різних форм власності. На мій погляд, саме конкуренція в межах варіацій форм власності на ринку громадських перевезень формує ринок транспортних послуг і робить його насиченим та конкурентоздатним. Але, з точки зору податкового навантаження, ця конкуренція є досить нерівномірною.

По-четверте, суттєвим фактором, що впливає на діяльність транспортних підприємств, є нерегульованість ринкових цін на запчастини, паливно-мастильні матеріали, шини. Цей факт впливає на визначення собівартості перевезень.

Ринок перевезення пасажирів громадським транспортом у розвинутих країнах демонструє потребу державного втручання у діяльність суб'єктів господарювання транспортної галузі.

**Висновки та перспективи подальших наукових досліджень.** У науковій літературі існують різні підходи щодо визначення економічної сутності фінансового забезпечення перевезень громадським транспортом.

Таким чином, на підставі проаналізованих теоретичних засад визначення поняття «фінансове забезпечення» було окреслено механізм функціонування фінансів у системі транспортних підприємств.

Визначено головні переваги та недоліки джерел фінансового забезпечення транспортної інфраструктури. Систематизовано основні особливості фінансового забезпечення суб'єктів господарювання транспорту в загальнодержавній площині.

Перспективи подальших наукових досліджень необхідно спрямувати у площину систематизації потоків грошових надходжень у системі «держава – регіональна влада – суб'єкт господарювання». Наукові дослідження теоретичної складової «фінансового забезпечення перевезень громадським транспортом» вимагають нових наукових підходів і методик для вивчення, обґрунтування та деталізації.

#### Список використаної літератури:

1. Фінанси : навч. посібник / О.П. Близнюк, Л.І. Лачкова, В.І. Осипцев та інші. – К. : Знання, 2006. – 415 с.
2. Василик О.Д. Теорія фінансів: підручник / О.Д. Василик. – К. : НІОС, 2000. – 416 с.
3. Величко В.В. Фінансово-бюджетне забезпечення функціонування транспортного елементу міського комплексу / В.В. Величко // Техніка, Комунальне господарство міст. – Київ, 2010. – Вип. 96. – С. 337–343.
4. Венгер В.В. Фінанси : навч. посібник / В.В. Венгер. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 432 с.
5. Загородний А.Г. Фінансовий словник / А.Г. Загородний, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смолженко. – Львів : Вид-во «Центр Європи», 1997. – 471 с.
6. Верховна рада України «Про автомобільний транспорт» : станом на 5 квітня 2001 року : № 3493-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2344-14/ed20170507>.
7. Верховна рада України «Про транспорт» : станом на 10 листопада 2004 року : № 232/94-ВР.
8. Кириленко О.П. Фінанси (теорія та практика) : навчальний посібник / О.П. Кириленко. – Тернопіль : Астон, 2002. – 212 с.
9. Кравчук Н.Я. Фінанси / Н.Я. Кравчук, В.П. Горин, Т.Б. Ясенівська. – Тернопіль : Економічна думка, 2008. – 432 с.
10. Москаль О.І. Фінансове забезпечення розвитку агропромислового виробництва регіону (на матеріалах Чернівецької області) : автореф. дис. ... к.е.н. : спец. : 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / О.І. Москаль. – К., 2001. – 16 с.
11. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія) / В.М. Опарін. – 2-ге вид. доп. і перероб. – К. : КНЕУ, 2002. – 240 с.
12. Погришук Г.Б. Фінансове забезпечення охорони навколишнього природного середовища : автореф. дис. к.е.н. / Г.Б. Погришук. – Тернопіль, 2005. – 42 с.
13. Слободяник Ю.Б. Фінансовий механізм функціонування підприємств пасажирського автотранспорту в сучасних умовах : монографія / Ю.Б. Слободяник. – Суми, 2007. – 199 с.
14. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посібник / О.О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2003. – 554 с.
15. Усенко С.В. Економічні аспекти розвитку малого підприємництва в Україні / С.В. Усенко // *Економіка и управление*. – 2001. – № 6 (31). – С. 16–17.
16. Фінанси : підручник / С.І. Юрій, Л.М. Алексеєнко, І.В. Зятковський, В.М. Федосов. – Київ : Знання, 2008. – 611 с.

#### References:

1. Blyznjuk, O.P., Lachkova, L.I., Ospishhev, V.I. and others (2006), *Finansy*, navch. posibnyk, Znannja, K., 415 p.
2. Vasylyk, O.D. (2000), *Teorija finansiv*, pidruchnyk, NIOS, K., 416 p.
3. Velychko, V.V. (2010), «Finansovo-bjuzdhetne zabezpechennja funkcionuvannja transportnogo elementu mis'kogo kompleksu», *Tehnika, Komunal'ne gospodarstvo mist*, Kyi'v, Iss. 96, P. 337–343.
4. Venger, V.V. (2009), *Finansy*, navch. Posibnyk, Centr uchbovoi' literatury, K., 432 p.
5. Zagorodnyj, A.G., Voznjuk, G.L. and Smovzhenko, T.S. (1997), *Finansovyj slovnyk*, Vyd-vo «Centr Jevropy», L'viv, 471 p.
6. Verhovna rada Ukraïny (2001), *Zakon Ukraïny «Pro avtomobil'nyj transport» stanom na 5 kvitnja*, No. 3493-IV, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2344-14/ed20170507>
7. Verhovna rada Ukraïny (2004), *Zakon Ukraïny «Pro transport» stanom na 10 lystopada*, No. 232/94-VR.
8. Kyrylenko, O.P. (2002), *Finansy (teorija ta praktyka)*, navch. posibnyk, Aston, Ternopil', 212 p.
9. Kravchuk, N.Ja., Goryn, V.P. and Jasenovs'ka, T.B. (2008), *Finansy*, Ekonomichna dumka, Ternopil', 432 p.
10. Moskal', O.I. (2001), *Finansove zabezpechennja rozvytku agropromyslovogo vyrobnytva regionu (na materialah Chernivets'koï oblasti)*, Abstract of diss. k.e.n., spec. 08.04.01 «Finansy, groshovyj obig i kredyt», K., 16 p.
11. Oparin, V.M. (2002), *Finansy (Zagal'na teorija)*, navch. posibnyk, 2<sup>nd</sup>, dop. i pererob., KNEU, K., 240 p.
12. Pogryshuk, G.B. (2005), *Finansove zabezpechennja ohorony navkolyshn'ogo pryrodnoho seredovyssha*, Abstract of diss. k.e.n., Ternopil', 42 p.
13. Slobodjanyk, Ju.B. (2007), *Finansovyj mehanizm funkcionuvannja pidpryjemstv pasazhyrs'kogo avtotransportu v suchasnyh umovah*, monografija, Sumy, 199 p.
14. Tereshhenko, O.O. (2003), *Finansova dijial'nist' sub'ektiv gospodarjuvannja*, navch. posibyky, KNEU, K., 554 p.
15. Usenko, S.V. (2001), «Ekonomiczni aspekty rozvytku malogo pidpriemnictva v Ukraïni», *Jekonomika i upravlenie*, No. 6 (31), P. 16–17.16.
16. Jurij, S.I., Aleksejenko, L.M., Zjatkovs'kyj, I.V and Fedosov, V.M. (2008), *Finansy*, pidruchnyk, Znannja, Kyi'v, 611 p.

**Виговська** Олена Анатоліївна – аспірант кафедри фінансів та кредиту Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- фінансове забезпечення перевезень громадським транспортом;
  - фінансовий механізм автотранспортних підприємств;
  - роль держави у фінансовому забезпеченні перевезень громадським транспортом на регіональному рівні.
- E-mail: alenavygovska@gmail.com.

Стаття надійшла до редакції 10.01.2018.